

Evaluering av Nærmiljøprosjektet

God nærmiljø og lokalsamfunn som fremmer folkehelse
Sluttkonferanse

Stavanger

22. november 2018

Randi Bergem

1. Frå evalueringa av Nærmiljøprosjektet
2. Om planlegging for folkehelse
 - Generelle kommentarar
 - Litt om utviklinga i lokalt folkehelsearbeid

1. Frå evalueringa av Nærmiljøprosjektet

Nærmiljøprosjektet 2015 - 2018

- Kartlegging av og utviklingsarbeid om nærmiljø og lokalsamfunn som fremmer folkehelse. Utgangspunkt:
 - Betre og breiare kunnskapsgrunnlag for kommunale planar
 - Meir kvalitativ kunnskap som grunnlag for kommunale folkehelseoversikter (i lag med annan kunnskap)

Fylkeskommunar og kommunar

Fylke	Kommunar	
Buskerud	Flesberg, Rollag, Nore og Uvdal	3
Finnmark	Båtsfjord, Hammerfest, Måsøy, Sør-Varanger og Tana	5
Hordaland	Askøy, Bømlo, Fjell og Stord	4
Møre og Romsdal	Giske, Sunndal, Volda, Ulstein, Ørsta og Ålesund	6
Nordland	Alstahaug, Bodø, Dønna, Hattfjelldal, Meløy, Narvik, Rana, Saltdal, Sømna, Vestvågøy og Øksnes	11
Rogaland	Randaberg, Stavanger og Tysvær	3
Vestfold	Horten, Larvik, Sandefjord-Andebu-Stokke, Færder (Tjøme og Nøtterøy) og Tønsberg	5
Østfold	Fredrikstad, Sarpsborg, Marker og Trøgstad	4

Evalueringa

- Deltaking og dialog på samlingar nasjonalt og regionalt
- Tilgang til rapportar, notat, prosjektnotat m.m. frå kommunar, fylkeskommunar og HDIR
- Intervju hausten 2018. Utval:
 - To kommunar i kvart av fylka (16 kommunar)
 - Prosjektleder i kommunane
 - Planleggar eller rådmann i kommunane
 - Ordfører/politiker i kommunane
 - Prosjektledarane i fylkeskommunane
 - UH/forskingstiljøa

Rapportar frå evalueringa

- Bergem, R., Dahl, S. L., Olsen, G.M., & Synnevåg, E.S. (2018). *Nærmiljø og lokalsamfunn for folkehelse. Delrapport frå evaluering av satsinga kartlegging og utviklingsarbeid om nærmiljø og lokalsamfunn gom fremmar folkehelse.* Rapport – nr. 87/2018, Høgskulen i Volda. <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2505562>
- Bergem, R., Amdam, R., Dahl, S. L., Olsen, G.M., & Synnevåg, E.S. (2018). *Nærmiljø og lokalsamfunn for folkehelse. Delrapport 2 frå evaluering av satsinga kartlegging og utviklingsarbeid om nærmiljø og lokalsamfunn gom fremmar folkehelse.* Notat – nr. 2/2018. Høgskulen i Volda. <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2490960>
- + Formidling frå evalueringa på fleire nasjonale og regionale samlingar
- Sluttrapport: våren 2019

Måla

1. Betre kunnskap som grunnlag for kommunale planprosessar og avgjerder
2. Korleis har folk det? Kva bidreg til trivsel/livskvalitet?
3. Å utvikle og prøve ut medverknadsmåtar
4. Å utvikle tiltak som tek utgangspunkt i utfordringar lokalt og regionalt
5. Kompetansebygging - samarbeid med utdanningsinstitusjonar

Mål 1 – Betre kunnskap

- Kommunane har arbeidd mykje og godt med å skaffe kvalitative data
- Dei fleste kommunane har eit breiare kunnskapsgrunnlag enn før
 - Men utfordringar med å systematisere, analysere og forstå

Ein planleggar seier det slik:

‘Det som er gjort gjennom Nærmiljøprosjektet har gitt oss eit solid kunnskapsgrunnlag, som vi kan legge til grunn for så godt som alle planprosessar og utviklingsarbeid i kommunen’

Mål 1 Betre kunnskap

- Behov og 'ønskelister' vert i mange tilfelle direkte lagt til grunn for tiltak
- Må legge meir vekt på samanhengen mellom kvalitative og kvantitative data, og annan kunnskap (erfaring, forskning m.m.)
- Endå meir systematisk arbeid retta mot kommunale planprosessar, avgjerdsprosessar og utviklingsarbeid. Då vil sjansen auke for at kommunale planar blir svar på utfordringar, slik dei kjem til uttrykk i det breie kunnskapsgrunnlaget

Frå kunnskap til handling - utfordringar

Kvifor er det vanskeleg å gå frå kunnskap til handling?

- Fordi ein ikkje har kunnskapen som (eigentleg) trengst
- Fordi ein har data/informasjon og ikkje kunnskap?

Det er ikkje enkelt å få eit kunnskapsgrunnlag som er eigna for handling

2 - Kva bidreg til trivsel?

Kategoriar påverknadsfaktorar	Kvifor bidreg det til trivsel og livskvalitet?
Sosiale faktorar	
Møteplassar	Tilhøyrse , fellesskap, inkludering, eigenorganisering, relasjonsbygging
Kulturtilbod	Sosiale og estetiske opplevingar, inkluderer, stimulerer kreativiteten, bidreg til trivsel og tilhøyrse
Fysiske faktorar	
Friområde, grøntområde, parkar	Fysisk aktivitet, frisk luft, rekreasjon, sosial kontakt, trivsel
Gang- og sykkelveggar	Tryggleik , fysisk aktivitet, klimavenleg
Nærleik til tenester og funksjonar	Tilgjenge , tryggleik
Arealbruk, fysisk utforming, estetikk	Kontrollert utbygging, klima, utbygging som tek vare på kvalitetar ved staden

- Tryggleik
- Tilhøyrslø
- Tilgjengelig

Sosial berekraft

Mål 2 – Kvifor bidreg det til trivsel?

Kommunane veit ein del om det, men..

... det kunne vore interessant om kommunane kunne prøve å finne ut endå meir om **kvifor folk meiner desse faktorane er viktige** for trivsel og livskvalitet.

Fordi det truleg vil indikere kva som er årsaker til ev. mistrivsel og låg livskvalitet

Mål 2 Korleis har folk det?

Ja, korleis har folk det?

Mål 3 – Medverknad

Kva er det?

- Enkeltpersonar og grupper sin rett til å kunne delta i og påverke planar og beslutningsprosessar
- Medverknad betyr at innbyggjarane i eit samfunn er med på sjølv å planlegge framtida si
- At innbyggjarane blir ansvarleggjort
- Ein lokaldemokratisk arena
 - Ein verdi i seg sjølv
 - Eit verkemiddel for planar og handling

Mål 3 – Medverknad

- stor aktivitet og variasjon

-
- Barnetråkk
 - Ungdomstråkk
 - Gjestebod
 - Idèverkstad
 - Kafedialog/dialogkafe
 - Kakaokafè
 - Intervju
 - (Fokus)gruppeintervju
 - Spørjeundersøking/skjema
 - Friluftskartlegging
 - Folkemøte
 - Landskapsanalyse
 - Seminar om medverknad
 - Spørsmålshefte
 - Ope prosjektkontor
 - Kafedialog og prosjektarbeid i ulike fag – ungdomsskule
 - Nærbutikkstand med informasjon – intervju/spørjeskjema
 - ABCD-metoden
 - Forum/møteplassar – fokusgruppe
 - Ordførarbesøk i tettstader og bygder
 - Besøk ved ulike institusjonar i kommunen
 - Rullande idèverkstad – dialog, datainnsamling
 - Nettportal
 - Nettsider om prosjekta og konkrete tiltak
 - Nærmiljøkontor
 - Workshop for publikum i definerte område i kommunen
 - Ungdomskonferanse
 - Risikorydding
 - Sosioromleg kartlegging (desirelines, telling og dotmaps)
 - Fotokonkurrans
 - Sosiale media
 - Sosiokulturell stadsanalyse
 - Co-creation Gjestebod
 - Ope byutviklingskontor
 - Styringsgruppe
 - Refleksjonsfilm om medverknad
 - Elevdag - elevworkshop
 - Pilotgjennomføring/datainnsamling i skule og barnehage
 - Kartlegging av aktivitetstilbod-sosiokulturellstadsanalyse – bruk av flyfoto
 - Spørjeundersøking – opne spørsmål
 - Levekårsundersøking
 - Frimarked
 - Synfaring
 - Observasjonar
 - Høyringsinnspel
 - Trafikkagenten
 - Mental Mapping
 - Workshop – velforeininga
 - Kartdigitalisering
 - Ope hus – Tankefangst: frivillige organisasjonar, innbyggjarar generelt, tilsette i kommunar, næringsliv, skular, foreldremøte, næringsliv
 - Temadagar
 - Ungt entreprenørskap og medverknad
 - Ungdomskonferanse/innovasjonscamp
 - Verdskafe
 - Videointervju
 - Digital historieforteljing
 - Storytell
 - Bynettverk
-

Mål 3 - Medverknad

- Stor aktivitet og mykje erfaring knytt til denne delen av Nærmiljøprosjektet
- Bør vere meir dialog (metarefleksjon) med involverte om kvifor dei blir trekt inn i prosessar – det handlar om meir enn å formidle ønske og behov
 - Ei bevisstgjerung av borgarrolla
 - Medverknadsprosessar kan i seg sjølv bidra til trivsel og styrke livskvalitet
- Kommunane bør tenke bevisst gjennom korleis erfaringane frå Nærmiljøprosjektet kan legge grunnlag for at medverknad vert ein naturleg arbeidsmåte i kommunal planlegging
- Det kan vere føremålstenleg at kommunane i endå større grad brukar medverknadsmåtar/verktøy som tek utgangspunkt i **lokal kontekst**, til dømes når deg gjeld kompetanse, ressursar, utfordringar og aktuelle målgrupper

Mål 4 - Utvikle tiltak

- I utvikling av tiltak må det gjerast ei vurdering av om tiltaket er det best moglege svaret på utfordringane som er kartlagde – **lokalt**
- **Prioritere**
- Vurderinga av tiltak må ta opp spørsmålet om kven som skal stå bak tiltaket. Kommunen? Frivillig sektor? Privat sektor? Innbyggjarane? Samarbeid?
- Tiltak kan også vere på systemnivå, t.d.:
 - tiltak for å betre koordineringa mellom tenester for å få gode og heilskaplege kommunale folkehelseoversikter
 - tiltak for å auke kompetansen om medverknad

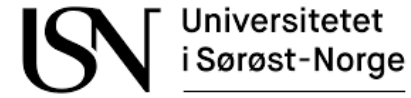
4. Utvikle tiltak

Eit tiltak er ein aktivitet som bidreg til realisering av eitt eller fleire mål

Så: Kva er målet/måla?

Mål 5 - Kompetansebygging

Kompetansebygging i samarbeid med regionale utdannings- og forskingsinstitusjonar

Roller som uh-miljøa har hatt

- Faglege innspel
- Dialogpart i ulike fasar av prosjekta - planlegge, systematisere, analysere
- Deltatt i medverknadsprosessar
- Følgjer med og evaluerer prosjekt
- Konferansar/seminar i lag med kommunar/fylkeskommunar
- Studentar har vore involverte i prosjektet
- Erfaringar frå prosjektet blir trekt inn i utdanningar (førelesing, rettleiing m.m.) og FoU-arbeid

Studentar i prosjektet

- Bidrag i datainnsamling/kartlegging i lokale prosjekt
- Studentane har brukt erfaringar og data frå prosjektet i studentarbeid (semesteroppgåver, bacheloroppgåver, masteroppgåver)
- Studentane får innsikt i og erfaring med FoU-arbeid (jf. Kvalitetsmeldinga)

Praksisfeltet/arbeidslivet i undervisninga

- Folk frå kommunar/fylkeskommunar bidreg med gjesteforelesingar for studentar og tilsette
- Studentgrupper ut i 'feltet' for å få innblikk i arbeidsliv/praksis

Mål 5 Kompetansebygging i samarbeid med utdanningsinstitusjonar – 'vinn-vinn'

- Eit svært godt grep i prosjektet
- Nettverksbygging mellom kommunar/FK og UH-miljø, og mellom UH-miljø
- Dialog, gi innspel og **stille spørsmål**
- Ein fordel med samarbeid som varer over tid
- Utdanningane blir styrka
- FoU-prosjekt. I fleire tilfelle eit samarbeid mellom uh-miljø og kommunar

Fylkeskommunen si rolle

- Forvaltar prosjektmidlane frå Helsedirektoratet
- Arrangerer samlingar for deltakarkommunane – nettverksbygging
- Støttespelar for kommunane – viktig rolle
- Koordinerer samarbeidet med UH-miljøa
- Koordinerer rapporteringa frå kommunar og fylke
- FK i rolla som regional utviklingsaktør
- **Sentral rolle i prosjektet!**

Oppsummering 1

- Nærmiljøprosjektet har bidratt til at ein i større grad ser samanhengar i lokalt folkehelsearbeid
- Medverknad - mange erfaringar og stor variasjon
- Det ser ut til at fleire tenester og sektorar ser at dei har ei rolle i lokalt folkehelsearbeid
- Kompetansebygging i samarbeid med UH-miljø er eit godt grep
- Å vere ein del av 'noko større' er ei viktig drivkraft i arbeidet lokalt
- Prosjekt er bra for å gi eit tema/område eit puff
- Har fått meir kvalitativ kunnskap
- Har utgangspunkt for eit betre og breiare kunnskapsgrunnlag – betre kommunale folkehelseoversikter
- Er meir bevisste på planprosessane og korleis dei kan brukast

Oppsummering 2

- Det trengst meir kunnskap blant fleire om plansystemet og planlegging
- Å bruke konsulentar e.l. i planarbeid kan vere ei utfordring fordi dei ikkje kjenner kunnskapsgrunnlaget/ikkje har vore med i prosessane
- Å nå svake stemmer er ei utfordring
- I somme kommunar er politikarane kopla godt på, men det er framleis ein veg å gå ...
- Bør vere meir vekt på arbeid med å redusere/hindre sosial ulikskap
 - handlar om mot, vilje og å sjå utfordringar og påverknadsfaktorar i lokal kontekst
- Kommunal folkehelseoversikt kunne vore tydlegare kommunisert som utgangspunkt for prosjektet

2. Planlegging for folkehelse

- Generelle kommentarar
- Litt om utviklinga

Planlegging og folkehelse

Bileta er illustrasjon, planane er henta frå ulike kommunar

Planlegging og folkehelse

Bør bli sterkare samanheng i kommunalt planverk:

- Folkehelsekoordinatoren e.a. bør – viss mogleg - spele ei rolle gjennom heile det kommunale plansystemet
- Meir kunnskap om planlegging og plansystemet i alle tenester i kommunane

Planlegging og samordning

- to tilnærmingar

- Samordning kan skje i overordna planlegging, gjennom å bruke **planleggingsprosessar som ein felles arena** – forståing, koordinering, medverknad i kommunen og mellom kommunen og andre sektorar
- Samordning kan skje ved at ulike i einingar/tenester gjennom sine delplanar tek omsyn til overordna planar – **Kva folkehelsefaktorar ligg i vårt ansvarsområde?**

Begge tilnærmingane trengst for å få samklang

Kommunal folkehelseoversikt

Kommunen skal ha oversikt over helsetilstand og faktorar som påverkar helse:

- **Koordinering og samarbeid** mellom sektorar/tenester/fag er nødvendig for å **få oversikt** over slike faktorar
- **Koordinering og samarbeid** mellom sektorar/tenester/fag er nødvendig for å kunne **gjere noko med** utfordringane
- Sjølve dokumentet kan vere kortfatta og poengtert, men bør ha tilvisingar til dei kjeldene, prosessane, rapportane osv., som oversikta bygger på

Å integrere folkehelse i planlegging og planar

3x3

Å integrere folkehelse i planlegging - I

1. Legg vekt på arbeidet med **kommunal folkehelseoversikt**
 - **Dokumentet** kan brukast i mange planar og kommunale avgjerdsprosessar
 - **Prosessane** som dokumentet bygger på er viktige i seg sjølv
2. Ressursmobilisering gjennom medverknad
 - I kommuneorganisasjonen – politisk og administrativt
 - Hos innbyggjarane
 - I samarbeid mellom aktørar
3. Få støtte/hjelp til å finne gode spørsmål, systematisere og analysere m.m. (t.d. UH-miljø)

Å integrere folkehelse i planlegging - II

4. Kunnskapsgrunnlag =

medverknad frå mangfald av interesser

+ tal/statistikk

+ erfaringar

+ fagkunnskap og forskning

5. Kommunalt tilsette bør kjenne plansystemet

6. Gjennomgåande representasjon i kommunal planlegging

- folkehelsekoordinator e.a. ein medspelar i fleire planar

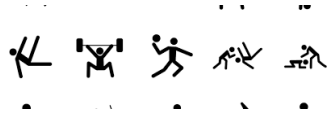
Å integrere folkehelse i planlegging - III

7. Politikerane må ville og ha mot til å tenke folkehelse i alle avgjerder, ikkje berre i strategi og overordna planar
8. Bruk folkehelseslova!
9. Bruk plan- og bygningslova!

2006

- Fysisk aktivitet
- Psykisk helse
- Kosthald, ernæring, tannhelse
- Tobakk
- Rus
- Rett på tiltak
- Partnerskap
- Helse i plan
- Folkehelse = helse

2018

- Planlegging som verktøy
- Medverknad
- Samfunnsutvikling
- Lokal kontekst og utfordringar
- Nærmiljø og lokalsamfunn
- Kartlegging og vurdering før tiltak
- Sosial ulikskap
- Folkehelse = helse i alt

Lokalt folkehelsearbeid – framover

- Legge vekt på arbeidet med dei kommunale folkehelseoversiktene
- Meir vekt på sosial berekraft og sosial ulikskap – i lokal kontekst
- Oppvekst (skule/barnehage/barnevern/helsestasjon) må i større grad inn i planlegging
- NAV må i større grad inn i planlegging
- § 3-3 PBL – særskilt ordning for å ta vare på barn og unge sine interesser i planlegginga – bruke aktivt og bevisst!
- Politkarane, politikarane og politikarane
- Rådmannen, rådmannen og rådmannen

Det er mange fleire planleggarar i ein kommune
enn **Planleggaren**

Folkehelsearbeid

krav

tolmod

og

er

langsiktig

arbeid

Ikkje gi opp!

Takk for meg,
og lykke til med arbeidet!

